

TORGRIM TITLESTAD

NKP - Sett fra Moskva - 1937

Det etterfølgende dokumentet er et sammendrag av en tidligere topphemmelig rapport fra Kominternarkivet i Moskva. Dr. Vadim Roginskij ved Instituttet for allmenn historie ved Det russiske vitenskapsakademiet i Moskva har laget sammendraget og oversatt det fra russisk.¹

Ingen i Komintern-ledelsen mente vel at denne rapporten skulle bli kjent for NKP-lederne, enda mindre at den noen gang skulle bli offentliggjort. Rapporten er stilet til Kominterns legendariske leder, Georgij Dimitrov (1882-1949), og oversendt av Gevork Alikhanov (1897-1938). Den har kanskje vært gjennomgått av Josef Stalin. Alikhanov (far til Jelena Bonner, f. 1923) deltok aktivt i drøftingene om NKP-situasjonen, men ble arrestert i mai 1937, like etter at NKP-drøftingene var avsluttet.

Vi kan regne det som sikkert at NKP-ledelsen ikke visste noe om dette dokumentet. Det ble trolig brukt som underlagsmateriale for Dimitrov, før han angrep NKP-ledelsen for inkompetanse og manglende forankring i norsk virkelighet. Det er et oppsiktsvekkende dokument som her blir lagt fram. Med all tydelighet viser det hvordan man i

Moskva så på NKP som et instrument for Kominterns dvs. Sovjetunionens kommunistiske partis interesser.

Situasjonen i NKP ved midten av 1930-tallet

Etter å ha hatt 6,1 % av stemmene ved stortingsvalget i 1924, da NKP første gang stilte lister, var partiet i ferd med å bli marginalisert som riksparti på slutten av 1920-tallet - selv om det ved kommunevalgene i 1934 og -37 oppnådde vel 1,5% av stemmene. Tilbakegangen ble krydret med stadige indre fraksjonskamper. Etter et bunnivå i 1930 passerte NKP dette årets medlemsantall i 1935 - og nådde muligens 4 304 medlemmer.²

Den tilsynelatende NKP-framgangen etter at Emil Løvlien (1899-1973) overtok som partisekretær i 1934 ble kortvarig. I 1935-36 røk partiet inn i nye indre kamper. Spørsmålet om forholdet til DNA var en sentral sak. Liksom i 1924, var det en viktig del av NKP-apparatet som ville ha organisatorisk samling med DNA, denne gangen - på visse vilkår - i tråd med oppfatningen hos Komintern-ledelsen i Moskva. Men en gruppering under ledelse

av Helmer Madsen ville gå sin egen vei i dette spørsmålet.³ Det viste seg at han fikk en viss støtte i partiets ledelse. Løvlien-flertallet greide å isolere ham høsten 1936, for dernest å ekskludere ham. Komintern-ledelsen i Moskva solidariserer seg med NKPs bruk av eksklusjonsøksten, men mislikte NKPs praktiske håndtering av saken.⁴

Det som hadde skapt en viss optimisme i NKP etter Løvliens maktovertagelse i 1934, så ut til å være forspilt etter tre korte år. Våren 1937 slo Komintern-ledelsen i Moskva alarm om NKP. To utenlandske Komintern-representanter hadde vært i Norge og avgitt rapport til Komintern-ledelsen om elendighetens tilstand. Beskrivelsen var dramatisk. Partiet hadde aldri vært i en slik dårlig forfatning og med så få medlemmer.⁵

Moskva truer NKP med oppløsning i 1937

I Moskva diskuterte Kominterns ledelse hva man skulle gjøre med NKP: Nye personutskiftninger - eller skulle man oppløse NKP som parti, da man påsto at det fantes flere revolusjonære arbeidere i Norge utenfor enn innenfor NKP?⁶ Det at tyskeren "Magnus" (Richard Gyptner, 1901-72) våget å reise denne problemstillingen⁷, kan tyde på at den kom fra Stalin selv. Men alternativet var ikke å trekke kommunistene ut av norsk politisk liv. Tvert imot skulle "restene" gå inn i DNA.⁸ Fordi Komintern-ledelsen fremdeles - etter 14 år - vurderte DNA som et progressivt, radikalt arbeiderparti med stor Sovjet-sympati, kunne Gyptner skrive at denne "infiltrasjonsmodellen" muligens ville gi større resultater for Komintern enn å opprettholde det banke-

rotte NKP. Det eneste som syntes å fungere i NKP var et visst antall betydningsfulle, faglige tillitsmenn rundt om i landet. Midt under disse drøftingene, ankom en NKP-delegasjon til Moskva, deriblant Emil Løvlien. Mange og lange møter i kommisjoner og korridorene veide for og imot oppløsning.

Infiltrasjon av DNA?

I motsetning til hva som har vært vanlig å anta - selv blant forskere⁹ - var ikke lille NKP så ubetydelig at det ble overlatt til seg selv. Våren 1937 ble Kominterns sentrale apparat engasjert til å se på NKPs rolle. Det viser et omfattende Komintern-materiale om saken. Til slutt gikk Georgij Dimitrov inn på banen. Han hadde et internasjonalt, heroisk ry som "Løven fra Leipzig". Etter å ha blitt fengslet og tiltalt for å ha antent Riksdagsbrannen i 1933, greidde han med stort mot og

Georgij Dimitrov.

talent å bli frifunnet ved Hitlers skueprosess mot ham i Leipzig i 1934. Dimitrov påsto at NKP var blitt et fremmedelement i norsk politikk, et unorsk parti som kun legitimerte sin eksistens ved sin tilknytning til Moskva.¹⁰ Han latterliggjorde ledelsen som ignoranter og "viktigpettrere". Han sa at NKP bare hadde livets rett ved å innføre Kominterns nye folkefrontpolitikk - med vekt på å utvikle nasjonale elementer i NKPs politikk. Oppløsningstanken ble forkastet. Men de NKP-erne som var medlemmer i fagforeninger som kollektivt var knyttet til DNA, skulle bruke sitt DNA-medlemskap til å påvirke DNA innenfra.¹¹

Etter oppvasken i Moskva våren 1937, som ikke finnes omtalt i NKPs offisielle historie, endte det hele ut i et antikklimaks: ingen av NKP-lederne ble avsatt, men måtte "bare" skrive under

en lojalitetserklæring til Kominternledelsen - hvor de lovet å håndheve folkefrontpolitikken. Men de kom aldri til å sette denne virkelig ut i livet. I januar 1939 avla lederen for Kominterns kaderavdeling en erklæring om at intet nytt hadde skjedd på denne fronten. I tillegg fortsatte NKPs tilbakegang.¹²

Ordforklaring:

Politbyrået (ofte benevnt Pol.byrået): NKPs høyeste organ var landsmøtet. Det valgte sentralkomiteen (sentralstyre) som var partiets øverste ledelse mellom landsmøtene. Sentralkomiteen valgte Det politiske byrået - Politbyrået og sekretariatet. Politbyrået ble den viktigste partiinstansen etter 1925, og holdt ukentlige møter, se for øvrig Einhart Lorenz, Det er ingen sak å få partiet lite, Oslo 1983: 138, 140-41.

Om situasjonen i Norges Kommunistiske Parti

Memorandum til G. Alikhanov.
Personlig, hemmelig.

Rapporten er basert på samtaler med representanter fra den norske delegasjonen i Moskva april/mai 1937, så som Emil Løvlén, Henry W. Kristiansen, Martin Brendberg og Hans Bjerkholdt.

I sammenligning med DNA har NKP liten innflytelse, og i den siste tiden øker ikke NKPs innflytelse, unntatt i noen fagforeninger. Dette er alvorlig, da det politiske klimaet i Nor-

ge er meget godt. Arbeiderne er kritisk innstilt mot den sosialdemokratiske regjeringen. I den siste valgkampen gjorde NKP lite for å realisere aksjonsenhet. NKP har ingen suksess i å bygge anti-fascistisk folkefront. NKP minsker. I rapporten til den 7. verdenskongressen i Komintern sto det at partiet hadde 5 000 medlemmer. Dette er et noe for høyt tall. På slutten av 1936 hadde NKP 2 200 medlemmer. Fra 1.1.1937 ble partibøkene skiftet ut, og til 1. mai har man bare bestilt 2 200

bøker. Pr. 1.5. ble det bare byttet 1 600 medlemskort.

I noen distrikter har derimot medlemstallet gått noe opp, men i de fleste minker tallet. Hans Bjerkholdt sa at i Østfold, hvor han var sekretær for noen år siden - var det da 250 partimedlemmer. Nå er det bare 76. I distriktet finnes det 24 000 fagorganiserte arbeidere. I partiet råder passivitet og perspektivløshet. Bjerkholdt sa at når kommunistene stiller egne kandidater i fagforeningene, får de færre stemmer enn når de samme kandidatene står på DNAs liste. Nesten ingen DNA-medlemmer går over til NKP. De er stolte over å bli i DNA. Bjerkholdt beretter at han fikk 300 stemmer ved kommunevalget, slik at han ble medlem i kommunestyret. Om han hadde stått på DNAs liste ville han ha fått minst 2 000 stemmer. Slik er tendensen i hele Norge. Partiet har ganske mange folk som er tillitsmenn i fagforeninger, nesten et par hundre. Bjerkholdt orienterte om Borregaard fabrikker i Sarpsborg. Her jobber 2 500 som er fagorganiserte, mens NKP bare har 11 medlemmer. Nesten alle disse er passive, og bruker fritida si til fising og jakt. Men NKP har 8 fagforeningstillitsmenn. Alle disse tillitsmennene utfører et godt arbeide, men arbeiderne ser ikke noen ledende kraft i NKP. De følger disiplinert DNA, som NKP har tapt medlemmer til.

Ungdommen søker ikke til NKP. Partiets ideologiske tilstand er svak. Partiet hadde landsmøte i april 1936, og mange ville ha konkretisert de parolene som var utarbeidet av Komintern-kongressen i 1935. Mange partimedlemmer støtter likevel ikke partilinja, og setter den ikke ut i virkeligheten. Sekterismen er meget sterk i partiet. Mange har forstått spørsmålet om

organisasjonsenhet med DNA slik at den skal oppstå snart, og da har det ingen mening å bry seg om NKPs organisasjonsarbeide. En må vente til en kan arbeide innenfor DNA. Dette er ikke bare et resultat av Madsen-gruppens likvidatoriske innstilling. Slike syn kommer av at man ikke forstår partiets linje, og ikke klart forstår hvordan man praktisk må arbeide for å oppheve partiets isolasjon fra massene. Det finnes ingen konkret hjelp eller ledelse fra sentralkomiteens side. Passivitet hersker på grasrota i partiet. Det eneste som hindrer total isolasjon fra massene er arbeidet i fagforeningene. Partiledelsen gjør ikke noen god ideologisk innsats. Propagandaen er meget svak, og partiet viser ikke aktivitet i kampen mot trotskismen, da det ikke er forberedt for dette. Partiet er desorganisert, fordi det undervurderer trotskismen som fare og på grunn av svakheten i partiets propaganda i det trotskistiske spørsmålet (Jfr. Lars Nordbøs brosjyre om Lev Trotskij). Emil Løvlien og Henry W. Kristiansen sier f.eks. at man bare står ved begynnelsen på den norske kampen imot trotskismen. Dvs. at partiet fram til i dag ikke førte denne kampen, og heller ikke har forberedt sine medlemmer på kamp imot trotskismen. Ut fra dette kan man forstå at partiet ikke tror på sine egne krefter og har perspektivløshet for partiets framtid og kampen mot reformistisk innflytelse i norsk arbeiderbevegelse. Mange av partiets ledende krefter - deriblant Brendberg, Bjerkholdt, og delvis Kristiansen, er smittet av denne sykdommen, og inni seg har de litt av likvidatoriske tanker...

Helmer Madsen talte på partilandsmøtet i april 1936. Han foreslo organisatorisk samling med DNA. Forslaget

Lars Nordbøs brosjyre om Trotski, utgitt i 1935.

var av likvidatorisk karakter. Madsen slo frampå om å fortsette kampen for sin linje, men den ble vraket av landsmøtet. Han fikk likevel noen tilhengere, og begynte å bekjempe sentralkomiteen. Han ble oppfordret til å innstille denne striden og bli lojal mot partiet. Madsen og seks av tilhengerne hans sa nei takk til å underskrive en slik erklæring. De ble ekskludert fra partiet i desember 1936 - Madsen, Axel Wold, Wilhelm Wold, Georg Moi, Reinhardt Paulsen (2. sekretær i NKU), Walter Rygh og Rudolf Pettersen. Noen av Madsens tilhengere skrev under på en erklæring, deriblant partiets bokholder Olav Kvernmo og lederen fra partiforlaget, Anker Thorsen. Resultatet av utelukkelsen av Madsens tilhengere ble at disse åpne likvidatorer ble tvunget til å

holde opp med sin åpne partifiendtlige propaganda innen partiet og NKU. Men det innebar ikke at disse likvidatoriske strømingene og stemningene forsvant i partiet. Likvidatorismen er for tiden meget alvorlig i NKP.

På grasrota i NKP venter man at det skal bli samling med DNA. Det er også interessant å se at noen kjente kommunister går ut av partiet, som Erling Bentzen, Ivar Digernes og andre. Slike hendelser styrker ikke partiet, men fremmer passiviserende og likvidatoriske stemninger blant partimedlemmene.

Kampen mot trotskismen

Partiet hadde ingen spesiell vaksomhet mot trotskistene i Norge. Etter at Trotskij kom til Norge, da trotskismen ble praktisk aktuell i landet, gjorde Tranmæl og de borgerlige alt for å popularisere trotskismen som en mer selvstendig, mer radikal og mer revolusjonær retning enn bolsjevikene. Trotskistiske bøker ble oversatt til norsk, og fikk stor reklame. DNA gav sin støtte til Trotskij under den første Moskva-prosessen i 1936. NKP undervurderte trotskismens fare, og forsto ikke trotskismens kontrarevolusjonære karakter mens Trotskij var i Norge. NKP avslørte ikke trotskismen som kontrarevolusjonens fortrøpp. Partiet greide ikke å motstå den borgerlige og tranmælitiske agitasjon for trotskismen. Man karakteriserte trotskismen som en ufarlig retning i arbeiderbevegelsen, som elementer av personlige motsetninger mellom Trotskij og Stalin. Partiet gjorde ikke noen særlig innsats for å avsløre Trotskij som kontrarevolusjonær og som organisatoren av mordet på Kirov. Partiet forberedte ikke sine medlemmer på kampen mot trotskismen, og

væpnet dem ikke med argumenter i kampen. Partiforlaget publiserte bare Nordbøs brosjyre om Trotskij, hvor bl.a. Trotskij som morder av kamerat Kirov ikke ble riktig framstilt. Det rådet en slags forvirring blant partiets medlemmer under den første prosessen, og partiet forsto ikke Trotskij's rolle. Først etter denne prosessen begynte partiet å føre ideologisk kamp for å avsløre trotskistene som den tyske fascismens og den japanske militarismens agentur. Men man gjorde ikke inntil i dag noe forsøk på å avsløre Trotskij-agenter i Norge, primært innen DNA. Dette fordi NKP-ledelsen ikke kjenner trotskistenes kraft, deres agenter i NKP og i DNA.

Trotskistene i Norge har sitt eget senter. I det inngår Olav Scheflo, Konrad Knudsen og Haakon Meyer. Andre medlemmer er ikke kjente. Medlemmer av dette senteret ble personlig knyttet til Trotskij fram til han forlot Norge. Foruten disse tre personene, leder den tidligere tyske Trotskij-sekretæren, Walter Hau (familienavn Epp eller Eppe), trotskistenes arbeide. De hadde forbindelse med trotskister i Sverige, Danmark, Belgia, Holland, Frankrike og Spania. I Kristiansand, hvor Scheflo bor, har trotskistene stor innflytelse innenfor DNA. Framstående trotskister her er Thoralf Hultmann og Olav Brunvand i AUF og Bygningsarbeiderforbundet. En læresvenn og medarbeider av Scheflo, Petter Monsen, som aktivt jobber i Kristiansand, er nå i Spania som avis-korrespondent. Det er han som forsyner hele DNA-pressen med sine artikler fra Spania. I Oslo er det Haakon Meyer som leder det trotskistiske arbeidet. Han er en av de sentrale redaktørene i Arbeiderbladet og publiserer ofte sine artikler der, som har et

Jeanette Olsens brosjyre om Trotski, utgitt på eget forlag i 1936.

opplag på 60 000. Han utgir tidsskriftet Kamp og kultur - med opplag på 1 000. Dette tidsskriftet er spesielt for intellektuelle. Trotskistene i Oslo har sin hovedbase i massen i ungdomsklubben Frihet, som har 300 medlemmer. De har også en stor fraksjon i andre ungdomslag, bl.a. blant studentene. De iverksetter en aktiv kamp blant forfattere og kunstmalere, men NKP vet ikke eksakt hvor trotskistene arbeider.

Det fantes noen trotskister i NKP som nå arbeider åpent. Blant disse er Jeanette Olsen, som lenge var sentral-komite-medlem i NKP. Hun gikk ut av partiet i 1936, men ble på nytt parti-medlem. Under prosessen begynte hun

å arbeide åpent til fordel for Trotskij. Nå er hun i senteret for trotskistenes forlagsvirksomhet. I det siste publiserte de mange brosjyrer og avisa Fjerde Internasjonale. Vanligvis spres de trotskistiske avisene gratis. En russisk emigrant fra 1905, Bredstrøm, sluttet seg også til trotskistene. Han var partimedlem i NKP i 1935, da sannsynligvis som Trotskij-agent. Aasebøe, som var sekretær i NKPs hovedorgan til november 1936, hadde visse forbindelser med trotskistene. I en av de siste talene som justisminister Trygve Lie holdt, uttalte han med utgangspunkt i materiale han hadde fått - at trotskistene driver fraksjonarbeide innen DNA. Snart kommer tiden, da Norge får sitt eget selvstendige trotskistiske parti, framholdt han. Seinere sa han at NKP sammen med DNA må føre kampen imot trotskistene. Dette viser at trotskistene jobber aktivt innenfor DNA. I DNAs ledelse finnes det personer som forbereder ekskludering av trotskister fra DNA. Noen DNA-ledere kan tenke seg å ha enhetsarbeide med NKP - i kampen mot trotskistene. Trotskistene er meget farlige for vårt parti, fordi de presenterer omtrent de samme paroler som kommunistene, f.eks. i lønnsproblemer osv. Trotskistene vil nå ha innflytelse over DNAs venstrefløy.

Om motsetninger i partiledelsen og dens karaktersvakhet

Alle NKP-delegater sier at den nåværende partiledelsen er den sterkeste og beste partiet kan ha i dag. Til tross for dette er partiledelsen svak. Forklaringen er at ikke alle partimedlemmer, deriblant Politbyrået, deltar i partiarbeidet. Ledelsens metoder er ikke riktige.

F.eks. sa Bjerkholdt at i hans distrikt ledes partiet bare gjennom rundskriv. Forholdene innen partisekretariatet er ikke normalt. Det forekommer stadige sammenstøt mellom Løvlien og Brendberg. Delegasjonen tror ikke det finnes politiske motsetninger innen ledelsen. En del av Politbyråets medlemmer, Olaf Bjerke, Ivar Ertresvåg, Halvor Sørum og Olga Andersen, som ikke sitter i sekretariatet, men som er faglige tillitsmenn, deltar ikke i diskusjoner som ikke berører fagforeningsspørsmål. Den stillingen som Brendberg har som sekretær i fagforeningsspørsmål på fagopposisjonens kontor, hvor det daglig kommer fagforeningstillitsmenn og andre faglige funksjonærer, gjør det vanskelig å bygge opp enhet i praktiske spørsmål i partiledelsen. Som fagforeningstillitsmann kommer kamerat Bjerkholdt ofte til Oslo. Men hele tiden gikk kontakten hans til Brendberg og ikke til sekretariatet. Denne foreteelsen er ikke tilfeldig. Løvlien, som partiets generalsekretær, er ikke tilstrekkelig sterk og teoretisk forberedt til å ta alle partiledelsens tråder i sine hender. Han er heller ikke i stand til å lede sekretariatets og Politbyråets arbeide. Man må være klar over at Brendberg og delvis Kristiansen ikke hjelper ham, men legger hindringer i veien for at Løvlien skal få kontroll over partiet. Det kan man ikke bare se av at Brendberg lager bråk for Løvlien i all slags småsaker, men også av en tendens Brendberg har til personlig å motarbeide ham. Det ser ut som om Brendberg selv ønsker å bli generalsekretær. Løvlien sier at kamerat Lippe, som burde være hans nærmeste politiske medarbeider, hjelper ham lite. Det forekommer så å si ikke noe organisasjonsarbeide fra sekretariatets side. Faktisk er ingen i sentralko-

miteen sysselsatt med organisasjons- og kaderspørsmål. Ofte forblir sentralkomitevedtak værende på papiret, og blir ikke satt ut i livet. F.eks. besluttet man for en tid tilbake å skifte ut den nåværende partisekretæren i Bergenspartiet, Kristian Modahl med en annen, fordi han er udugelig. Men dette vedtaket har forblitt en papirbestemmelse. I Trondheim er distriktssekretæren sjefredaktør for partiets dagsavis, og deltar praktisk talt ikke i ledelsen. Man snakker etter hvert om å sende en annen partisekretær dit, men i praksis skjer ingenting. Partiets stilling i Bergen og Trondheim blir verre for hver dag. Situasjonen er den samme i andre kader- og organisasjonsspørsmål. Alle spørsmål for Politbyrået blir forberedt av sekretariatet, hvor halvparten av medlemmene diskuterer sakene på forhånd. Diskusjonen på Politbyråmøtene har en rent formell karakter. Politbyråmedlemmer som ikke er med i sekretariatet, deltar ikke i diskusjonen, unntatt når man diskuterer fagforeningsproblemer.

Årsakene til partiets svake tilstand

Nesten alle delegatene var enige i sine svar på dette spørsmålet. Man viste først og fremst til partiets historiske bakgrunn: den ulykkelige splittelsen i 1923, da nesten alle sunne venstreelementer gikk til Tranmæl, og høyrefløyen - med Schefflo på spissen - overlevde i Komintern-fraksjonen. Partiet opplevde stadige fraksjonskamper og renegater i sin midte. Partiledelsen begikk mange feil av høyreopportunistisk og sekterisk karakter. Partiet ble diskreditert blant de brede folkemassene, takket være sekterisk politikk. Brendberg tror at partidiskusjonen 1933-34 kom-

promitterte partiet. Man konkretiserte den 7. Komintern-kongressen godt for Norge på det siste partilandsmøtet. Partimedlemmene forsto likevel ikke mye av det siste partilandsmøtet og dets vedtak - som i liten grad ble satt ut i livet.

Partiets sentralledelse og i distriktenes duger ikke til å svare på DNAs manøvrer. Partiets taktikk er kraftløs. Partiets ledende medarbeidere på distriktsnivå lider også av sekterisme. De forstår ikke den taktiske endringen som den 7. Komintern-kongressen og siste partilandsmøtet innførte (folkefrontpolitikken og enhetspolitikken).

Mange partimedlemmer forstår ikke spørsmålet om organisasjonsenhet skikkelig. De ser ingen perspektiver for partiet, fordi de passivt avventer noe nytt.

Noe av svakheten ved den nåværende sentralkomiteen er at den har en utilstrekkelig ledelse av grunnorganisasjonene.

De norske kommunistene er ikke i stand til selv å se de reelle årsakene til partiets svakheter. For det første er det ikke korrekt å sette de historiske årsakene i første rekke. Partiets forhistorie forklarer mye om partiets nåværende situasjon, men er ikke hovedgrunnen til dets dårlige ledelse. Svakheten må man primært søke i menneskene som utgjør det kommunistiske parti og fører Kominterns politikk i Norge. Hovedsvakheteene ved NKP er at partimedlemmene ikke tror på den linje som de selv har vedtatt overfor DNA på landsmøtet, organisatorisk samling, valgkampanje osv. Partiet tror ikke på sine egne krefter. Partiet fører ikke bolsjevistisk kaderpolitikk. Partiledelsen, som har mange svakheter og ulemper, er ikke nært nok knyttet til arbeider-

massene, og har ikke noen særlig stor innflytelse. Pressen er svak, kommunistene arbeider dårlig i fagforeningene.

Sentralledelsens mål

Man er innforstått med at det må stilles arbeidere i ledelsen for den anti-fascistiske kamp og at konkrete paroler må formuleres. I kampen for arbeidernes økonomiske interesser må det stilles krav som arbeiderne kan godta. Sammen med venstreelementene i DNA må det organiseres enhetlige manifestasjoner fra grasrota. Det er bare på denne måten partiet kan føre kamp og berede grunnen for organisatorisk samling med DNA. På samme tid må partiledelsen føre ideologisk kamp mot de menige kommunistenes passive avventing av tidspunktet for mekanisk, prinsippløs politisk enhet med DNA. Kommunistpartiets faglige tillitsmenn som gjennom fagforeningsmedlemskap kollektivt er tilsluttet DNA, må systematisk føre propagandistisk og organisatorisk arbeide innenfor DNA - for enhet med NKP. De må prøve å tilføre arbeiderklassen en enhetlig linje mot reaksjonen, fascistiske aggressorer - og med den metoden styrke NKPs innflytelse hos arbeiderne og berede grunnen for organisatorisk enhet. Man må arbeide grundig for å omforme og å styrke den venstre-revolusjonære fløyen i DNA, og ta initiativ til å lage et konkret folkefrontsprogram med venstrefløyen i DNA. Omkring et slikt program kan man samle, ikke bare kommunister og revolusjonære elementer fra DNA og fagforeningene, men også alle andre demokratiske og anti-fascistiske organisasjoner av bønder, fiskere, samvirke-lag osv. Man må reorganisere regjeringen, slik at det blir en regjering som

Emil Løvlien.

realiserer et folkefrontprogram mot det reaksjonære borgerskaps politiske og økonomiske press mot de brede arbeidermassene.

Forslag:

For det første: Alle organisasjons- og oppfostringsspørsmål vedrørende utnyttning av kadrene, må forberedes av hvert enkelt medlem i sekretariatet og Politbyrået. Dette problemet må stilles til diskusjon og vedtak i Politbyrået. Sentralkomiteesekretariatet må ikke bli en beslutningsinstans som erstatter Politbyrået. For det andre: Det må skapes et sentralkomiteesekretariat bestående av tre kamerater, f.eks: Løvlien, Brendberg, og Sørnum eller Bjerke. Alle andre Politbyråmedlemmer må lede sitt begrensede arbeidsområde: Agitasjon,

propaganda, kaderfostring, presse, kadrer, forbindelse med distriktene m.v. For det tredje: Man må revurdere alle sekretærer og ledende medarbeidere i distriktene, først og fremst avis-redaktørene - for å få et inntrykk av deres politiske ansikt, dernest: Deres arbeidskapasitet. På grunnlag av en slik undersøkelse må man fatte vedtak om å styrke distriktsledelsene og redaksjonene. Først og fremst må man ta inn aktive fagforeningstillsmenn i distriktsledelsene. Man må gjennomføre Politbyråvedtaket om å skifte ut Bergens-distriktets sekretær med en annen kamerat fra stedet. Man må sende en av Politbyråets medlemmer til Bergen for 1-2 måneder for å oppdra den nye sekretæren og hjelpe ham til å organisere partiets ledelse i dette distriktet, en sekretær som kan virkeliggjøre partiets faktiske linje og likvidere sekterismens og passivitetens rester. Men Politbyråets representant må ikke selv overflødiggjøre den nye sekretæren i distriktet. Man må også ha en lokal representant til å arbeide som Trøndelags distriktssekretær. Man må avsette tidsskriftsredaktøren vår, Erling Heiestad, fra hans stilling som partisekretær, og sende et sentralkomiteemedlem til Trondheim for 1-2 måneder. Man må avsette Kvernmo fra jobben som partiets sentrale bokholder, og kamerat Anker Thorsen som forlagsleder. For det fjerde: Man bør kalle inn en konferanse av partimedlemmer og faglige tillitsmenn, 50-100 personer. Der må man - utenom visse aktuelle problemer, stille opp som hovedproblem: Spørsmålet om partiets politiske arbeide blant faglige tillitsmenn. For det femte: Det bør opprettes en partikommisjon for kamp mot trotskismen. Denne kommisjonen må organisere og

samle materiale om enkelte trotskister og deres arbeide, overvåke Scheflos agenter i arbeiderorganisasjoner og avsløre dem - for å fjerne dem fra arbeiderbevegelsen. Denne kommisjonen må skape en stor propagandistisk kampanje for å avsløre trotskismen som fortropp for fascismen og krigshisserne.

Heimo Sander
Moskva, den 22.-23.april 1937.

Dette dokumentet befinner seg i Moskva i Russlands senter for oppbevaring og forskning i samtidsdokumenter, RTsKhIDNI, fond 495, opis 74 og djelâ 386, s. 166-79.

Noen personopplysninger.

Mauno Heimo var finne, og bodde fra begynnelsen av 1920-tallet i Moskva hvor han ble sekretær i EKKI-sekretariatet i 1926. I 1936 ble han utnevnt til referent for skandinaviske kaderspørsmål. I 1937 ble han og hans hustru arrestert (Se Peter Huber, *Stalins Schatten in die Schweiz*, Zürich 1994: 424. Personopplysninger vedr. Alikhanov, se samme kilde: 410. Sander: ingen personopplysninger funnet p.t.

Nærmere opplysninger om NKP i denne perioden:

Det må presiseres at forfatterne av disse verkene ikke hadde adgang til arkivene i Moskva, noe som begrenser deres informasjonsverdi i dag og for framtiden. De er derimot rikholdige på norske kildeopplysninger og norske

vinklinger. Et unntak er Just Lippe (1904-78), som alt på 1960-tallet fikk en viss adgang, men som Moskva-lojal kommunist brukte han ikke opplysninger han mente kunne skade NKP/SUKP. Hans mikrofilm i Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo er derimot verdifull, men lider av mangel på helhet, bl.a. at ved at avgjørende dokumenter ikke er tatt med. Boken hans reflekterer i liten grad de faktiske forhold som han kjente til, og er preget av utelatelser av sentrale hendelser, som f.eks. oppgjøret i Moskva i 1937.

Bøe, Jan Bjarne (Høgskolen i Stavanger), Norges kommunistiske parti 1932-39. En studie i partiets ideologiske og praktiske politiske reaksjon på fascismen, hovedoppgave ved Universitetet i Bergen 1972.

Haldorsen, Torstein, Norges Kommunistiske Parti 1936-38. Om NKPs rolle og innflytelse i norsk arbeiderbevegelse i folkefrontens periode, hovedoppgave ved Universitetet i Bergen 1972.

Krogstad, Erik Johannes, Enhetsbestrebelse mellom arbeiderpartiene 1922-1947, hovedoppgave ved Universitetet i Oslo 1980.

Lippe, Just, Norges kommunistiske partis historie, Forhistorien - partiets stiftelse - Tiden fram til den annen verdenskrig, Oslo 1963.

Pryser, Tore (Høgskolen i Lillehammer), Klassen og nasjonen, bd. 4 i Arbeiderbevegelsens historie i Norge, Oslo 1988: 80-92.

Kildehenvisninger:

Referanser til dokumentnummer gjelder dokumenter i Russlands senter for oppbevaring og forskning i nyere historie i Moskva. Det første nummeret gjelder fond, det andre opis og det tredje djelå. Pag. står for side.

Noter

- 1 Norsk bearbeidelse er ved Torgrim Titlestad, førsteamanuensis i historie ved Høgskolen i Stavanger. På initiativ fra Titlestad i 1992 startet Roginskij og Titlestad et omfattende arbeid med å få ut dokumenter vedrørende forholdet NKP-SUKP fra russiske arkiver - med hovedvekten på perioden 1930-50. Til høsten publiserer Titlestad en større bok som går nærmere inn i NKP-problemene, basert på hittil ukjente og ubenyttede dokumenter fra Moskva.
- 2 495-15-150: pag. 27
- 3 Über die Madsen-Gruppe, 495-15-158: vedlegg 4, pag. 24
- 4 Ibid.
- 5 Ifølge uttalelse av Henry W. Kristiansen, 20.02.1937, 495-15-148: pag. 19
- 6 "Liv" alias Sven Linderot, leder for Sveriges kommunistiske parti, "An das Sekretariat" 10.03.1937 495-247-2
- 7 "Magnus", Informationen über die KP Norwegens - Leitung und organisatorischer Stand, 20.2.1937, 495-15-158: 5.
- 8 Ibid.
- 9 Trond Gilberg, The Soviet Communist Party and Scandinavian Communism - The Norwegian Case, Oslo 1973: 85.
- 10 G. Dimitrov, 16.5.1937, 495-18-1196a: 5.
- 11 R. Gyptner, 495-15-158: 5.
- 12 Andrjejev, datert 9.1.1939, 495-74-388: 1.